



Høring: Oppfølging av evalueringen av Samarbeid menighet og misjon

1. Innledning

Samarbeid menighet og misjon (SMM) ble opprettet etter vedtak i Kirkemøtet i 1993 og i misjonsorganisasjonenes landsstyrer i 1994. I dag omfatter SMM syv misjonsorganisasjoner og Den norske kirke.¹ Høsten 2019 vedtok SMM-rådet at det skulle gjennomføres en ekstern evaluering av SMM. VID vitenskapelige høgskole avleverte evalueringsrapporten «Møte, vokse, dele. Evaluering av Samarbeid menighet og misjon (SMM)» 29. januar 2020.² Det redegjøres nærmere for evalueringen i avsnitt 4.

Evalueringen ble drøftet i SMM-rådet 25. august og 22. september, og de foreløpige konklusjonene er:

- SMM-samarbeidet videreføres med de samme partnerne.
- SMM-rådet videreføres på nasjonalt nivå.
- Kirkerådet/Mellomkirkelig råd viderefører koordineringen av det faglige samarbeid
- Det foreslås en ny finansieringsmodell.
- De regionale utvalgene erstattes av annet samarbeid i de bispedømmer hvor utvalgene ikke har fungert tilfredsstillende.
- Kirken styrker misjonsarbeidets synlighet i planer og rapporter på alle plan.
- SMMs grunnlagsdokument og vedtekter revideres.

Det er særlig punktet om finansiering av misjonsrådgiverstillingene og stillingen som daglig leder som har vært drøftet i SMM-rådet. Til møtet 22. september forelå en konsekvensanalyse fra Kirkerådet om eventuelt bortfall av økonomisk støtte fra organisasjonene, og 29. september responderte organisasjonene på denne.

Kirkerådet ble orientert om evalueringen i sine møter i juni og september. **For å sikre en god forankring og få innspill fra bispedømmerådene før endelige konklusjoner trekkes, sendes saken på høring til bispedømmerådene.**

Det ser ut til at de endringer som er aktuelle å foreta, ligger innenfor det vedtektene gir SMM-rådet anledning til å vedta. En tar derfor sikte på å konkludere saken i SMM-rådet tidlig i 2021. Til deres informasjon vil vi opplyse om at Kirkemøtet i april 2021 skal behandle saken «Den norske kirkes globale oppdrag». Samarbeidet med misjonsorganisasjonene vil inngå i denne saken og ses i sammenheng med Den norske kirkes rolle som oppdragsgiver for

¹ SMM grunnlagsdokumenter finnes her: <https://kirken.no/nb-NO/SMM/om-oss/grunnlagsdokumenter/>

² Evalueringsrapporten finnes her:

https://kirken.no/globalassets/kirken.no/smm/dokumenter/filer%202020/evalueringrapport%20smm%202020_0.pdf

Kirkens Nødhjelp, søsterkirkesamarbeid og medlemskap i internasjonale økumeniske organisasjoner.

2. Høringsspørsmål

Målet med endringer i finansiering og organisering av SMM-samarbeidet er at misjonsengasjementet styrkes i Den norske kirke, og at samarbeidet med organisasjonene videreføres på best mulig måte.

Høringsspørsmålene må forstås i lys av Kirkerådets konsekvensanalyse og responsen fra misjonsorganisasjonene (avsnitt 3).

1. Støtter bispedømmerådene anbefalingen fra SMM-rådet om at bispedømmene overtar det økonomiske ansvaret for misjonsrådgiverstillingene på bispedømmekontorene?
 - a) Hvis ja: hvordan kan stillingene som ivaretar misjon, utformes (fagportefølje, stillingsstørrelse, samarbeidsrelasjoner)?
 - b) Hvis nei: hvordan skal misjon ivaretas i staben om misjonsorganisasjonene kutter den økonomiske støtten?
2. Hvordan bør det regionale samarbeidet mellom biskop, bispedømmeråd og misjonsorganisasjonene organiseres for å styrke misjonsengasjementet i menighetene? Hvordan vil bispedømmet samarbeide med organisasjonene dersom det regionale utvalget legges ned?
3. Hvilke forventinger har bispedømmerådene til Kirkerådet/Mellomkirkelig råd om samarbeid knyttet til SMM – dette gjelder både rådene og administrasjonene?
4. Hvordan kan misjon synliggjøres bedre i bispedømmerådernes planer og rapporter?
5. Eventuelle andre kommentarer til evalueringen.

Høringsfristen er 15. januar 2021.

Spørsmål vedrørende høringsspørsmålene kan rettes til internasjonal direktør Berit Hagen Agøy.

3. Saksorientering

3.1 Dagens økonomiske ordning

Kostnadene til SMM-samarbeidet består av to deler: kostnader til dekning av de sentrale utgiftene og kostnader til dekning av de regionale kostnadene. Dagens ordning ble vedtatt i SMM-rådet 12.12.2012 med virkning fra 01.01.2014.

De sentrale kostnadene er det budsjettet som vedtas av SMM-rådet. Dette omfatter lønn til daglig leder (85 % stilling) og kostnader drift av SMM på nasjonalt nivå. Beløpet deles likt

mellom Kirkerådet og organisasjonene. Organisasjonene bidrar med samme beløp, uten tanke på størrelsen på organisasjonen.

De regionale kostnadene er knyttet til misjonsrådgiverne i hvert enkelt bispedømme. Organisasjonene og Den norske kirke betaler som hovedregel 50 % hver av disse stillingene. Dette gjelder uavhengig av stillingsbrøken til misjonsrådgiverne, som varierer i de ulike bispedømmene.

Organisasjonenes del har blitt fordelt ut fra følgende prinsipper:

- 2/3 av de regionale kostnadene fordeles ut fra størrelsen på utebudsjettet, inkludert Norad-tilskudd og misjonærkostnader.
- 1/3 av de regionale kostnadene fordeles ut fra antall menighetsavtaler som organisasjonen har.³

3.2 SMM-rådets behandling av evalueringen

På grunn av Covid-19-pandemien ble oppfølgingen av evalueringen forsinket. Organisasjonene varslet allerede i april at de på grunn av pandemiens konsekvenser for organisasjonenes økonomi, ikke så seg i stand til å innfri sine økonomiske forpliktelser til SMM-samarbeidet i 2020. Kirkerådet og Bispedømmerådene sa seg villige til å dekke utgiftene i 2020.

Organisasjonen sendte inn skriftlige responser på evalueringen i august og SMM-rådet fattet følgende vedtak på sitt møte 25.08.2020:

«Kirkerådet bes om å foreta en konsekvensanalyse av mulig bortfall av økonomisk støtte fra misjonsorganisasjonene til stillingene som misjonsrådgivere i bispedømmene og daglig leder i SMM.»

3.3 Kirkerådets konsekvensanalyse

Kirkerådet leverte 14.09.2020 følgende analyse til SMM-rådsmøtet 22.09.2020:

Kirkerådet har hatt en *foreløpig* drøfting i ledergruppa og med stiftsdirektørene. Kirkerådet har fått en orientering om saken. Etter SMM-rådsmøtet 22.09.20, vil Kirkerådet gjennomføre en høring i bispedømmerådene, før endelig konklusjon trekkes av SMM-rådet.

Den norske kirke setter stor pris på samarbeidet med misjonsorganisasjonene og ser dem som nødvendige medspillere i kirkens misjonsoppdrag. Etter mange år med SMM-samarbeid, er det en ønsket utvikling at misjon ses på som et selvstøttet ansvarsområde for Kirkerådet og Bispedømmerådene, og kirken må sørge for at våre ansatte har kompetanse til å ivareta dette.

³ Dette gir pr. i dag. følgende fordeling: NMS 43,4 %, Misjonsalliansen 26,2 %, Normisjon 19,1 %, Stefanusalliansen 3,4 %, HimalPartner 3,2 %, Israelmisjonen 3,1 %, Areopagos 1,5 %.

En avvikling av det økonomiske spleiselaget om stillingene, vil forenkle SMM-strukturen og klargjøre arbeidsgiveransvar og forventninger. Vi ønsker at dette kan frigjøre ressurser til økt misjonsengasjement og fornyet samhandling mellom kirken og misjonsorganisasjonene. Nå gjelder det å finne kreative og konstruktive måter å videreføre det gode samarbeidet på, både på nasjonalt og regionalt nivå.

Dersom misjonsorganisasjonenes økonomiske støtte til stillingene avvikles, ser vi for oss følgende:

- 1) Stillingene videreføres i den forstand at ingen av dem som innehar stillingene i dag, mister eller får redusert sin stilling.
- 2) Bispedømmene og Kirkerådet tar det økonomiske ansvar for disse stillingene. Det forutsettes at både Kirkerådet og alle bispedømmer, også i fortsettelsen, vil ha ansatte som ivaretar misjon og samarbeidet med misjonsorganisasjonene.
- 3) Stillingene blir ordinære rådgiverstillinger, og det blir opp til det enkelte bispedømmeråd og Kirkerådet å bestemme stillingsbetegnelse, stillingsstørrelse og portefølje. Det betyr at dette vil variere fra sted til sted. Noen vil velge fulle stillinger med ansvar for misjon, internasjonal diakoni og søsterkirkesamarbeid, andre vil dele fagområdene på flere ansatte, og/eller ha andre faglige kombinasjoner. Hvorvidt det skal være noen nasjonale føringer, vil måtte drøftes nærmere med Kirkerådet.
- 4) SMM-organisasjonene vil komme i samme situasjon som andre organisasjoner kirken samarbeider med på ulike felt. Rådgiverne vil forholde seg til organisasjoner og aktører som kirken samarbeider med i sitt globale engasjement.
- 5) En nyordning vil videreføre at det primære ansvaret for samhandlingen med menighetene om misjonsavtalene ligger hos den enkelte organisasjon. Dette vil selvsagt fortsatt skje i samarbeid med misjonsansvarlig på bispedømmekontoret.
- 6) Kirkerådet/Mellomkirkelig råd vil kunne ta ansvar for å koordinere et faglig rådgivernettsverk og koble SMM-organisasjonene på dette. Nettsverket vil kunne ha digitale og fysiske samlinger som i dag. SMM-rådet og nettsverket skal, som i dag, ha god kontakt.
- 7) De regionale utvalgene legges ned der hvor de ikke fungerer. Behov for andre former for regionalt samarbeid må utredes nærmere.

3.4 Respons fra SMM-organisasjonene på konsekvensanalysen

SMM-rådet responderte slik på Kirkerådets konsekvensanalyse:

SMM-rådet takker for brev datert 14. september 2020, med tilbakemelding fra Kirkerådets og stiftsdirektørens foreløpige konsekvensanalyse av en eventuell avslutning av det økonomiske samarbeidet om fellesstillinger knyttet til bispedømmerådene og Kirkerådets sekretariat.

SMM-rådet drøftet brevet i sitt møte 22. september. Vi er glade for de signalene som gis om at Dnk ønsker en utvikling der misjon få en stadig høyere prioritet og vil sikre kapasitet og misjonskompetanse i egen organisasjon. Videre setter vi stor pris på understrekningen av SMM-organisasjonene som nødvendige medspillere i kirkens misjonsoppdrag. Dette gir et godt utgangspunkt for fornyelse og ny dynamikk i samarbeidet.

Med bakgrunn i dette ønsker SMM-rådet å gi følgende anbefalinger og tilbakemeldinger til Kirkerådets videre høring om SMM:

1. De økonomiske forpliktelsene til dekking av stillingene som misjonsrådgivere på bispedømmenivå og daglig leder av SMM overføres til Den norske Kirke (DnK). Det har avgjørende betydning at DnK har personalressurser regionalt og sentralt til å fremme misjon i menighetene. Dette vil blant annet føre til at SMM-organisasjonene har noen å samarbeide med regionalt, og at misjonsfaget og misjonsengasjementet blir godt ivaretatt og arbeidet kontinuerlig med i bispedømmene. Vi anbefaler videre at Kirkerådet setter opp misjon som tema i sin årlige oppfølgingssamtale med det enkelte bispedømme slik at det rapporteres på hvordan bispedømmerådene oppfyller de strategiske målene knyttet til misjon.
2. SMM-organisasjonene er positivt innstilt til, og vil tilstrebe å styrke, eget arbeid og innsats mot menighetene i DnK. SMM-organisasjonene forstår ikke den nye finansieringsplanen som defensiv, men snarere som en mulighet for å styrke arbeidet mellom misjonsorganisasjonene og lokalmenighetene ytterligere. Reduserte kostnader til fellesstillinger muliggjør økt kvalitet i misjonsorganisasjonenes oppgaver i samarbeidet.
3. Vedtektene for SMM må revideres i henhold til ny ordning. Partenes forpliktelser tydeliggjøres og konkretiseres.
4. Grunnlagsdokumentet for SMM bør oppdateres og SMMs merverdi og aktualitet synliggjøres.
5. Det sentrale SMM-rådet videreføres og gis ansvaret for å utvikle strategier og planer for samarbeidet.
6. SMMs legitimitet ligger i en gjensidig vilje til forpliktelse i å styrke kunnskap og engasjement om misjon i Den norske kirkes menigheter, fremme en oppdatert og relevant misjonsforståelse og arbeide for at misjon blir en integrert del av menighetenes tro og liv. SMM-organisasjonene representerer en bredde som vi mener er verdifull for menighetene i DnK, og kompetanse når det gjelder frivillighet og engasjement i Norge. Våre medlemmer er også i stor grad aktive i lokale menigheter. Fra SMMs ståsted vil vi både bidra til at aktive medlemmer i kirken får utfolde sitt engasjement for misjon gjennom sin lokale menighet og Dnk sentralt, så vel som å nå ut til hele menigheten gjennom engasjement i trosopplæring og menighetenes øvrige virksomhet.

4. Bakgrunn: evalueringen

Samarbeid Menighet og Misjon (SMM) ble opprettet etter vedtak i Kirkemøtet i 1993 og på vedtak i de respektive misjonsorganisasjoners landsstyret i 1994. Det er en videreføring av det samarbeid som ble innledet mellom Santalmisjonen, Israelmisjonen, NMS, Kirkerådet og Bispekollegiet i 1978, med tanke på å hjelpe frem et større engasjement for ytre misjon i våre menigheter.

I dag omfatter SMM syv misjonsorganisasjoner og Den norske kirke.⁴ Høsten 2019 vedtok SMM-rådet at det skulle gjennomføres en ekstern evaluering av SMM. VID vitenskapelige høgskole avleverte evalueringsrapporten «Møte, vokse, dele. Evaluering av Samarbeid menighet og misjon (SMM)» 29. januar 2020.⁵

4.1 Hovedproblemstillingene i evalueringen:

1. Fungerer de strukturelle rammene for SMM-samarbeidet hensiktsmessig i dag? (Misjonsforståelse og strukturanalyse).
2. I hvilken grad har SMM-samarbeidet ført til økt engasjement og eierskap til misjon i menighetene i Den norske kirke? (Effektanalyse).
3. Får organisasjonene et tilfredsstillende resultat ut av samarbeidet i forhold til de ressurser de bruker på SMM? (Kost-nytte-analyse).

14.2 Kort oppsummering av evalueringen:

«SMM har bidratt til å skape og opprettholde fokus på kirken som misjonerende, samt tilrettelagt for misjonsengasjement på kirkens sentrale, regionale og lokale nivåer. Den mest synlige effekten av SMM er at over 80 % av norske menigheter i Dnk har en misjonsavtale og støtter et misjonsprosjekt gjennom en av misjonsorganisasjonene.»
(Evalueringsrapporten s. 3)

SMM har vært en viktig premissleverandør og inspirator til fornyet misjonsengasjement i menighetene, selv om SMM som struktur ikke er godt kjent i menighetene. Evalueringen peker også på SMMs rolle som en viktig arena for teologisk refleksjon og nytenkning om misjon.

Det svakeste leddet i SMM-strukturen er det regionale. Verken de regionale SMM-utvalgene i bispedømmene eller rådgiverstillingene på bispedømmekontorene fungerer optimalt. Evalueringen gir dessverre ingen forslag til alternative måter å organisere SMM-samarbeidet på, fordi ingen av respondentene svarte på dette. Om dette skyldes at SMM er en svært kompleks struktur, og at det derfor er vanskelig å komme på alternative samarbeidsformer, eller om det skyldes en «endringstrøtthet» i kirka, kan en spørre seg om.

Evalueringen etterlyser mer tallmateriale for å kunne vurdere kost-nytte-perspektivet, sett både fra organisasjonene og kirkens side.

⁴ SMM grunnlagsdokumenter finnes her: <https://kirken.no/nb-NO/SMM/om-oss/grunnlagsdokumenter/>

⁵ Evalueringsrapporten finnes her: https://kirken.no/globalassets/kirken.no/smm/dokumenter/filer%202020/evalueringsrapport%20smm%202020_0.pdf

4.3 VIDs anbefalinger

Kapittel 6 i evalueringsrapporten inneholder en oppsummerende drøfting og VIDs anbefalinger.

Oppdragsforståelse og misjonsforståelse

Vi anbefaler at DNK initierer samtaler om misjon på alle nivåer i DNK og drøfter hvordan dette er forpliktende for kirkens ledere. Videre anbefaler vi at SMM initierer og opprettholder en teologisk refleksjon og dialog mellom DNK og misjonsorganisasjonene om misjon med særlig henblikk på misjonerende kirke og misjonale menigheter. Misjon bør være en fast og synlig del av DNK sårreportering.

Potensial for vekst og utvikling

Vi anbefaler at SMM intensiverer arbeidet for å oppnå målet om at alle menigheter i DNK har misjonsavtale, og at avtalene blir fulgt opp av organisasjonene. Det vil kunne utarbeides retningslinjer for oppfølging av avtaler. SMM bør intensivere sitt arbeid både overfor embetslinjen og fellestrådslinjen. Samtidig anbefaler vi økt satsing på å fremme SMMs strategiske mål om «å utvikle og etablere felles arenaer og verktøy for læring, inspirasjon og utrustning til misjon». SMM bør oppfordre til flerårige prosjekter, samtidig som det bør vurderes om og hvordan ad hoc-prosjekter kan tilbys gjennom SMM.

Strukturelle endringer

Vi anbefaler at SMM videreutvikler organisering i lys av ny kirkeordning for DNK. Videre er det betimelig at partene i SMM vurderer misjonsrådgiverstillingenes finansiering og organisering, samt utvikler en felles arbeidsinstruks. Videre anbefaler vi at partene i SMM vurderer det regionale SMM-utvalget med tanke på representasjon, myndighet og mandat.

Økonomi

Vi anbefaler at SMM-partene arbeider gjennom menighetsrettede tiltak for at misjonsavtalene skal generere større engasjement og høyere inntekter. Det er naturlig at partene drøfter fordeling av misjonsavtaler mellom organisasjonene og tematiserer økonomiske forhold ved SMM. Relatert til dette anbefaler vi at SMM utvikler rutiner for dokumentasjon av økonomidata og kommunikasjon på sentralt og regionalt nivå.

Kapittel 7 summerer opp evalueringen i 12 punkter.

På bakgrunn av det empiriske materialet og analysene i denne rapporten anbefaler vi at SMM opprettholdes, men videreutvikles gjennom at partene i SMM-samarbeidet vurderer følgende momenter:

1. intensiverer arbeidet for å oppnå målet om at alle menigheter i DNK har misjonsavtale
2. arbeider gjennom menighetsrettede tiltak for at misjonsavtalene skal generere større engasjement i menighetenes arbeidsgrener, særlig i trosopplæringen, etablerer misjonsutvalg og misjonskontakt, samt arbeider for at misjonsavtalene genererer høyere inntekter

3. videreutvikler organisering og kommunikasjonslinjer i lys av ny kirkeordning for DNK hva gjelder arbeidsgiverlinjer og styrking av nivåer i kirkeorganisasjonen
4. initierer og opprettholder en teologisk refleksjon og dialog om misjonsbegrepet i samarbeidet mellom DNK og misjonsorganisasjonene
5. initierer samtaler om helhetlig misjon på alle nivåer i DNK og om hvordan dette er forpliktende for kirkens ledere
6. vurderer misjonsrådgiverstillingenes finansiering og organisering, samt utvikler en felles arbeidsinstruks og en mer ensartet prioritering av stillingsomfang ved bispedømmekontorene
7. vurderer det regionale SMM-utvalget med tanke på representasjon, myndighet og mandat
8. styrker kontakten mellom regionalt nivå i SMM-samarbeidet og menighetene
9. drøfter fordeling av misjonsavtaler mellom organisasjonene samt retningslinjer for oppfølging av avtaler som er mer forpliktende for misjonsorganisasjonene
10. blir bevisst regionale forskjeller og vurderer tilpasninger ut fra ulike kirkelandskap og misjonsorganisasjonenes nedslagsfelt og aktivitetsnivå
11. utvikler rutiner for dokumentasjon og kommunikasjon på sentralt og regionalt nivå særlig med hensyn til årlige økonomidata og at samlet rapportering styrkes i DNKs årsrapport
12. drøfter kriterier for hvilke organisasjoner som kan være medlemmer i SMM.

4.4 Respons fra SMM-rådet

Evalueringen ble, som nevnt innledningsvis, drøftet i SMM-rådet 25. august og 22. september, og foreløpige konklusjoner er:

- SMM-samarbeidet videreføres med de samme partnerne.
- SMM-rådet videreføres på nasjonalt nivå.
- Kirkerådet/Mellomkirkelig råd viderefører koordineringen av det faglige samarbeid
- Det foreslås en ny finansieringsmodell.
- De regionale utvalgene erstattes av annet samarbeid i de bispedømmer hvor utvalgene ikke har fungert tilfredsstillende.
- Kirken styrker misjonsarbeidets synlighet i planer og rapporter på alle plan.
- SMMs grunnlagsdokument og vedtekter revideres.